

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδόσις ΜΟΥΣΙΚΗΣ ἘΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ — ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΒΡΥΙΟΥ 3

Συντάσσεται ἀπὸ Ἐπιτροπὴν — Διευτὴ Π. ΚΩΤΣΙΡΙΑΔΗΝ

ΕΤΟΣ Ζ΄

ΑΡΙΘ. 90

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1956

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 3.50

ΖΩΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ο ΕΡΡΙΚΟΣ ΧΑΪΝΕ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἐφέτος στὶς 17 Φεβρουαρίου, συμπληρώθηκαν ἐκατὸ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἑρρίκου Χαΐνε, τοῦ μεγαλύτερου λυρικοῦ ποιητῆ τῆς ρομαντικῆς ἐποχῆς. Γεννήθηκε στὸ Ντούσελντορφ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1797 ἀπὸ Ἑβραϊοὺς γονεῖς καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Χάρρου. Ἡ μητέρα του ἦταν διανοούμενη, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μοντέρνες γλώσσας ἤξευρε τέλεια λατινικά καὶ ἦταν μουσικός. Ὁ πατέρας, ἀπαχολημένος μὲ τὸ ἐμπόριο, δὲν ἔδειχνε καμμιὰ πνευματικότητα, ἦταν ὁμῶς ἀπὸ τῆ φύση του ονειροπόλος, πῶ ἀυθόρμητος στὶς ἐκδηλώσεις του ἀπὸ τῆ γυναικα του καὶ πολλὰς σοβαρὲς του ἀποφάσεις τοῦ τὶς ὑπάγοιεν ἢ καρδία του καὶ διχί ἢ λογική. Ἄπ' αὐτὸν κληρονόμησε ὁ Χαΐνε τὴν ποιητικὴ διάθεση ἐνώ ἀπὸ τῆ μητέρα του πῆρε τὸ οκεπτικισμό, τὴν εἰρηνικὴ τάση καὶ τὸ ὑπολογιστικὸ πνεῦμα. Ὅταν ἔγινε 28 χρόνων, ὁ Χαΐνε ἀσπάστηκε τὸν προτεσταντισμὸ καὶ ὀνομάστηκε Ἑρρίκος.

Δυὸ πράγματα τραγώδησε περισσότερο ὁ Χαΐνε στὰ ἔργα του, τὴν ἐλευθερία καὶ τὸν πρῶτο ἄγχο Ἑρωτὰ του γιὰ τὴν ὁμορφὴ ξαθάλλη του Ἀμαλία, τὴν κόρη τοῦ πλούσιου θείου του, τοῦ τραπεζίτη Σολομὼν Χαΐνε. Δὲν τῆ συγκίνησαν ὁμῶς ποτὲ τὰ ποινεμένα του τραγῶδα· προτιμῆσε νὰ κάνει ἕνα πλούσιο γάμο καὶ παθεῖν πολλὰ νέα. Ὅσο γιὰ τοὺς ὄμιλους του στὴν ἐλευθερία, δὲν ἦταν τόσο συμπαθεῖς στὶς ἀπολυταρχικὲς κυβερνήσεις τῆς τότε Γερμανίας καὶ κόστισαν στὸν ποιητὴ πολὺχρονο ἔξορία πού κράτησε ἀπὸ τὸ 1831 ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του, δηλαδὴ 25 χρόνια.

Ὁ ρομαντισμὸς τοῦ Χαΐνε καὶ ἡ βαθεῖα εὐαισθησία του ἀντισταθμίζονται στὰ ἔργα του ἀπὸ μιὰ λεπτότητα καὶ εὐφροσύνη εἰρωνιά. Ἀκόμα κι ὅταν τραγῶδαί τὸν ἄγχο ἔρωτὰ του, ἐτὸ ἀδίδικοτο αὐτὸ μαρτύριο, πάντα τόσο βασανιστικὸ ὅσο καὶ τὴν πρώτη ἡμέρα καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας ἡμέρα στερημένο ἀπὸ κάθε ἐλπίδα, ἀκόμα κι' ὅταν ὀνειρετὰ τὰ ἰερώτερα του αἰσθήματα, δὲν παραλείπει μὲ δυὸ - τρεῖς περιπαιχτικὲς φράσεις νὰ εἰρωνεύει τὸν ἴδιο του τὸν πόνο.

Στὸ βιβλίον του «Ὁ Τυμπανιστὴς Λεγκράν» ποῦ εἶναι ἐνα κομμάτι ἀπὸ τὶς «Εἰκόνας Ταξιδιοῦ», μᾶς ἔχει ἀφήσει ὁ ποιητὴ ὄρασις παιδικῆς ἀναμνήσεως. Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα τοῦ Ναπολέοντα εἶχαν καταλάβει τὸ Ντούσελντορφ καὶ οἱ περισσότεροὶ ἀστού εἶχαν δεῖξει φιλικὲς διαθέσεις πρὸς τοὺς Γάλλους ποῦ τοὺς προτιμοῦσαν ἀπὸ τοὺς Πρώσσους κατακτητὲς τους. Στὸ σπίτι τῶν Χαΐνε εἶχε καταλάβει ὁ τυμπανιστὴς Λεγκράν ποῦ δὲν ἤξερε λέξῃ γερμανικά ὅμως καὶ ὁ μικρὸς Χάρρου δὲν καταλάβαινε γαλλικά. Εἶχαν ὁμῶς τόσα νὰ ποῦν, ὁ γάλλος ἔβλεπε τὰ μάτια τοῦ μικροῦ πλημμυρισμένα ἀπὸ θαυμασμὸ γιὰ τὸ κοινὸ τους εἶδωλο, τὸ Ναπολέοντα καὶ ἤθελε νὰ τοῦ διηγηθῆ ἱστο-

ρίες καὶ κατορθώματα ἀπὸ τὶς ἐκοταρείες ποῦ εἶχε πάρει κι' ὁ ἴδιος μέρος κοντὰ στὸν Αὐτοκράτορα. Ἡ δυσκολία τους λοιπὸν νὰ συνεννοηθοῦν μιλώντας ἔγινε ἀφορμὴ νὰ δώσει αὐτὸς ὁ Λεγκράν στὸ μικρὸ Χαΐνε τὶς πῶ παράδειξες μουσικῆς συγκινήσεως: «Ὁ κύριος Λεγκράν, γράφει ὁ Χαΐνε, δὲν ἤξερε παρὰ κάτι κουτσογερμανικά, μονάχα τὰ κυριώτερα λόγια: Brof, Kuss, Ehe, μὲ ἤξερε νὰ σοῦ δώσει νὰ καταλάβῃς περίφημα ὅτι ἤθελε ἐπάνω στὸ ταμπουρλό του. Ἔτσι, ὅταν δὲν ἤξερε τί ἐσήμαινε ἡ λέξη: ἐλευθερία, μοῦ ἔβαρεσε τῆ Μασσαλιώτινα καὶ τὸ καταλάβαινα. Ἄν δὲν ἤξερε τί θὰ πεῖ ἡ λέξη: ἰσότης, μοῦ ἔπαιξε τὸ μᾶρς, *ça ira, ça ira!* les aristocrates à la lanterne καὶ τὸ καταλάβαινα. Σὰν δὲν ἤξερε τί θὰ πεῖ ἡ λέξη: ἀνοησία, ἔπαιξε τὸ μᾶρς τοῦ Ντασοῦ, ποῦ παίζαμε ἐμεῖς οἱ Γερμανοὶ (ὅταν νικηθήκαμε) στὴν Κομπανία, τὸν καιρὸ τῆς μεγάλης ἐπανάστασης καὶ τὸ καταλάβαινα.

Μιά μέρα ἤθελε νὰ μοῦ ἐξηγήσει τὴ λέξη: Alle-magne καὶ ἔπαιξε τὴν ἀπλή ἐκείνη καὶ πρωτόγονη μελωδία ποῦ παίζουν, στὰ λαϊκὰ πανηγύρια, στὰ γυμνασμένα τὰ σκυλιὰ ὅταν χορεύουν καὶ ποῦ μπορεῖ ἐπάνω - κάτω ν' ἀποδοθεῖ μὲ τὸ: ντοῦμ - ντοῦμ - ντοῦμ. Μοῦ κακοφάνηκε τότε, μὰ μολταῦτα κατάλαβα.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μοῦ ἔμαθε καὶ τῆ νεώτερη ἱστορία. Εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲν καταλάβαινα τὰ λόγια ποῦ μοῦλεγε, μὰ ἐπειδὴ, ἐνὼ μιλοῦσε, ἔπαιξε μᾶζι, καὶ τὸ τύμπανο, στὸ τέλος ἔνωθα τὶ ἤθελε νὰ πεῖ.

Κατὰ βάθος αὐτὴ εἶναι ἡ καλλίτερη δαδακτικὴ μέθοδος, ἔτσι καταλαβαίνει κανεὶς θαυμάσια τὴν ἱστορία τῆς ἄλωσης τῆς Βασιλλίης, τοῦ Κεραμικοῦ κ.λπ. ὅταν ἔξει πῶς μιλοῦσαν σὲ κείνη τὴν περίστασι τὰ τύμπανα... Μὰ ὅταν ἀκούει κανεὶς νὰ βρονταίει τὸ κόκκινο μᾶρς τῆς γκιλλοτίνας, τότε καταλαβαίνει ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα στὴν ἐντέλεια, καὶ ἔννοει τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί. Εἶναι φοβερὸ αὐτὸ τὸ μᾶρς. Μ' ἔκανε ν' ἀνατριχιάζω βαθιά ὅς τὸ κόκκαλο ὅταν τ' ἀκούα, κ' ἐχαρακτηθῆκα πολλὸ ὅταν τὸ ἔξασα...»

Ὁ Χαΐνε δὲν εἶναι μόνο ὁ ποιητὴ ποῦ μεταφράστηκε σ' ὅλες τὶς γλώσσες, ἀκόμα καὶ τὶς ἀσιατικὲς, ὅσο ἀκόμα ἴσους, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὁ στιχοῦργος ποῦ μελοποιήθηκε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἴσως περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸ Γκαίτε. Κι αὐτὸ εἶναι φυσικὸ γιατί τὰ ποιήματά του δειγνύουν βαθὺ αἰσθηματὸ καὶ ἔντονο προσωπικὸ στοιχεῖο ποῦ τόσο ἐξυπηρετεῖ τῆ μουσική. Κι ἀκόμα γιατί οἱ στροφῶς, μὲ τὴν ἀρμονικὴ τους ὄρη καὶ μὲ τὸν εὐκόλο, τουλάχιστον φαινομενικά, καὶ κυλιστὸ στίχον τους, εἶναι κι οἱ ἴδιες μουσικῆ. Αὐτὸ γίνεται ἀκόμα πῶ φανερὸ στοὺς δύο κύκλους τραγῶδων του ἢ «Βόρεια θάλασσα» ποῦ δημοσιεῖσθηκαν τὸ 1825 καὶ 1826. Ἐβὼ ὁ ρυθμὸς ποτὲ γί-

νεται πió έντονη, πότε έξασθενεί, έπειτα ή ένταση ατή και ή χαλάρωση ακολουθούν γοργά ή μία τήν άλλη, ή άλλαγή ατή γίνεται άκόμα συχνότερη και πάλι ό στίχος γίνεται μακρότερος και ήμεύτερος. Μ' ατή τήν περίεργη ποικιλία, μέ τό πότε άνέρο, πότε βαθύ-ερό λίκνισμα του ρυθμού, κατορθώνει ό ποιητής νά έπιτύχει μία χρωματική άπεικόνιση τής άένανς άρμολογικής κίνησης του θαλάσσιου στοιχείου πού συγγενεί τόσο μέ το ύ ίδιου τήν κυμαινόμενη και τρικυμισμένη φύση.

Ό Χάινε, άν και ήταν ριζοσπαστικός στή τέχνη του, καθοδηγήθηκε πολύ από τή λαϊκή παράδοση και έμπνεύστηκε από τίς γερμανικές μπαλαδέες και από τούς παλιούς θρύλους. "Όπου οι άν ταξίδευε, φρόντιζε νά κάνει συλλογή από λαϊκά τραγούδια, στή Γαλλία, στή Βόρεια θάλασσα και ιδιαίτερα στή Γερμανία και μάλιστα στό Ρήνο. Τό ποιητικό του άλφάβητο, άπό τά πρώτα του βήματα στή στιχουργία, θά είναι ή συλλογή λαϊκών ποιημάτων πού δημοσιεύσε τό 1805 ό φόν "Άρμυ και ό γυναικάδελφός του Κλέμενς Μπρεντάνο μέ τόν τίτλο *Τό παιδί μέ τό μαγεμένο κόρνο*.

Ό συνθέτης πού τόνοσε τά περισσότερα ποιήματα του "Έρρικού Χάινε είναι ό Ρόμπερτ Σούμαν. "Όταν δεκαοκτώ χρόνων και ό ποιητής 31 ετών συναντήθηκαν για πρώτη και μόνη φορά στό Μόναχο. "Ό Σούμαν αιχμαλωτίστηκε από τό βλέμμα του Χάινε, ένα βλέμμα γλυκό σαν χάρι και μαζί τόσο άπόμακρο. Μόλις είχε κυκλοφορήσει τό «Βιβλίο των Τραγουδιών» του, ή λυρική συλλογή πού μ' ατή γνώρισε ή Γερμανία τήν πονεμένη πείση, σέ άντίθεση μέ τήν έπισμηια και λιγώτερο προσοικιμη ό ποιήση τάν προγενεστέρων του κλασικών. "Ό Σούμαν πού πήγαινε νά έγγραφεί στή Νομική Σχολή τής Λειψίας σκέφτηκε μέ κρυφή Ικανοποίηση ότι και ό Χάινε είχε σπουδάσει νομικά και σ' αυτό τό περιστατικό έβλε μία ταύτητη των πεπραγμένων τους.

—Μαίτερ, λέγει μέ σεβασμό ό νεοαρός, από τούς νεαρότερους σας κανεις δέν θά φθάσει τή δόξα σας, γιατί θάπρεπε γι' αυτό νά έχουν τήν ίδιοφύα σας.

—Αξίζω τόν κόπο νά μέ ζηλεύουν; άπάντησε συλλογισμένος ό ποιητής. "Έχθρες, ουκοφαντής... Πληρώνω βαρύ φόρο στήν ταπεινή μου άξία.

—"Άχ! πώς θά χαίρουμενα, Μαίτερ, άν, και μ' αυτό άκόμα τό τίμημα, μπορούσα λίγο νά σας μοιάσω!

—Μά μου μοιάζετε πολύ, λέγει ό Χάινε, καλλιεργείτε τά γραμματα, όπως και έγω, και τήν άδελφή τους, τή Μουσική. "Άρχιζετε μέ τά νομικά και θά τ' αφήσετε, όπως και έγω. Τώρα πού σας άκούω, τό προαισθάνομαι. "Αν έθελτε νά μου μοιάσετε, έρχομαι, σ' άλληθια, ή όμοιότητα νά σταματήσει έδω... γιατί, ώρες—ώρες, ένα σκοτεινό μήνυμα μου λέγει ότι βαδίζω πρós άνεπανόρθωτες καταστροφές.»

Η προφητεία πραγματοποιήθηκε κατά τρόπο τραγικό άλλα και γιά τούς δυό. Πέθαναν τήν ίδια χρονιά μέσα στήν ίδια άπελπισία κι' οι δυό. "Ό Σούμαν στό "Έντενιχ, πνευματικά χτυπημένος. "Ό κόσμος και οι φίλοι του τόν παράσταν κρυφά στήν άγνοία του, εκείνος όμως είχε ξεχάσει ως και τήν πιστή του Κλάρα και τά πιζιδιά του. "Ό Χάινε έδουλος τούς θυμάται και όσο πλησίαζε στό θάνατο πλουτιζόταν ή ποιητική του άξια και ό συναισθηματικός του κόσμος, άλλα ήταν παρατημένος σχεδόν άπ' έλους στό Παρίσι, παράλυτος, τυφλός, φτωγός και τίς παρανομίες του θανάτου του θά γράφει στούς φίλους του : «Έλάτε νά μέ βείτε, άλλα έλάτε σύντομα γιατί θ' άναγκαστοίτε νά κάνετε τή βαρετή διαδρομή ως τό νεκροταφείο τής Μονμάρ-

τρης όπου έχω κρατήσει ένα διαμέρισμα, μέ θέα πρós τήν αιωνιότητα.» "Άλλά οι άνθρωποι είχαν ξεχάσει και αυτόν και τή μέθη όπου τούς είχαν βυθίσει τά ποιήματά του.

Τό πρώτο έργο πού σύνθεσε ό Σούμαν σέ στίχους του Χάινε, δώδεκα χρόνια μετά τή συνάντησή τους και χωρίς νά έχουν ξανασυναντηθεί σ' αυτό τό διάστημα, είναι τό *Liederkreis* (έργ. 24). Πρόκειται για ένένα λιντερ έπάνω σέ ποιήματα από τή συλλογή του Χάινε. «Νέες θλίψεις». "Έπειτα συνθέτει έπάνω σέ 16 ποιήματα από τό *Λυρικό "Ιντερμέτζο* του Χάινε τό έργο του "Αγάπη *του ποιητή* (έργ. 48). Είναι ένας κύκλος τραγουδιών πολύ τελειότερος και μέ δυνατό δραματικό νόνο πού μέδς θυμίζει Σούμπερτ. "Επίσης τονίζει τίς δυό σεανικές άλλα περιήψεις μπαλαδέες του *Μπαλαδέζαρ* και *Γρεναδιέροι* όπου παρεμβάλλει βαρετά μερικά μέτρα από τή Μασσαλιώτιδα. "Ό Σούμαν είναι ό μουσικός πού κατανόησε όσο κανεις άλλος και άξιοποίησε τά ποιήματα του "Έρρικού Χάινε, ντόνοντάς τα μέ τή μουσική πού ταιριαζε πότε στήν τραγική πίκρα τους και πότε στήν άχιτόχορη όμορφιά τους.

Οι σχέσεις του Χάινε μέ τό Φράντς Λιστ ήταν πολύ έγκάρδιες. "Ό Λιστ έμελοποίησε τή *Λορελάι* του, τά ποιήματα του *Είσοι σαν ένα λουλούδι*, *Τά τραγούδια μου είναι φαρμακερά*, "Αλλά έλοσο στέκει *μονάχο* και άλλα άκόμα λιντερ. "Ένα άλλο γρήγορα οι σχέσεις τους χαλάρσαν. "Ό Χάινε θαύμαζε τό Λιστ και στίς *Φλωρεντινές* Νύχτες διηγείται μέ ένθουσιασμό πώς τόν συνάντησε σ' ένα σαλόνι στό Παρίσι : «Ό Φράντς Λιστ δέχτηκε νά καθίσει στό πιάνο, σήκωσε πρós τά πιάω τά μαλλιά του στο έξυπνο του μέτωπο και έθασε μία από τίς λαμπρότερες του μάχες. Τά κόκκαλα του πάνω έμοιασαν σαν νά μάταναν.» Καί συνεχίζει σέ τόνο έλαφρό : «Αν δέν άπαύωμαι, έπαιζει τήν *Παλιγγενεσία* του Μπαλλάν πού τίς Ιδέες του μετάφρασε μέ τή μουσική, πράγμα πολύ χρήσιμο γιά εκείνους πού δέ μπορούν νά διαβασούν στό πρωτότυπο τά έργα αύτου τό διασημού συγγραφέα.» "Όταν άπακαλούσε τό Λιστ «μεγαλόφυη πιανίστα» και «βιρτουόζο» ήθελε βέβαια νά τόν παινίσει άλλα όηρηχε και κάποια πονηρία στό λόγια του. "Ήξερε καλά ότι αυτά τά έγκώμια όχι μόνο δέν ήταν άρκετά γιά τό δημιουργό τόν «Όγγυρικόω Ραφιδιώω» άλλα έμελιαν κιάλα τήν άξία ενός μεγάλου άνθρωπιστή και ενός καλλιτέχνη πού ένα μεγάλο μέρος τής τέχνης του θυσίασε γιά ν' άναδείξει τήν τέχνη τών άλλων. "Ακόμα μέ τά ποιήματά του «Η Φιλαρμονική τών γάτων» και «Ό "Ασπρος "Ελέφας», ό Χάινε είχε πειράξει τό Λιστ και τή μαθητή του Μαρία Καλλέρνη, τήν όμορφη και έσοσημη διάσημη πιανίστα.

Έκείνο όμως πού χειρότερος με τά πράγματα είναι ότι στα 1840 όταν ό Λιστ έπισκέφθηκε τήν Ούγγαρία πού τήν είχε αφήσει από παιδάκι, οι συμπατριώτες του σήκωσαν τό άμάτι του στό χέρια και γιά μεγαλιότερη τιμή του χάρισαν ένα έξιφος. "Όταν όμως τό 1848 οι Ούγγροι άναστατάτησαν γιά τήν άνεξαρτησία τους ό Λιστ δέν κινητοποιήθηκε κι' αυτό έκανε τό Χάινε νά ειρωνευθεί πικρόχολα τό μουσικό γιά τόν πατριωτισμό του και γιά τό έξιφος πού κοιμάταν ήσυχο μέσα στό ουρτάρι τήν ώρα πού ή πατρίδα πάλευε. "Ό Λιστ όηρησε πολύ νά ξεχάσει δια αυτά τά πειράγματα. "Όταν σ' ένα συμπόσιο, έξη μήνες μετά τό θάνατο του Χάινε, ή κρία Βέζεντοκ έπτε μέ ένθουσιασμό ότι τό όνομα του ποιητή θά έμενε χαραγμένο στό Νοά τής Δόξας,

ό λιστ απάντησε : «Είμαι σίγουρος, αλλά με λάσπη!» Τόσα χρόνια άρρώστειας και αθλιότητας του μεγάλου ποιητή δέ μπόρεσαν να κάνουν το βιρτούοζο, πού ζούσε μέσα στά πλούτια και στή δόξα, να ξεχάσει τίς ειρωνείες του και τά ξεσπια περιγράματά του. 'Ο Χάινε, χωρίς να νιώθει κακιά για κανένα, ήταν εύεξαπτος, σουανιδόνανε την όποκρισία όδ όλες της τίς μορφές και δέ μπορούσε να καταπιεί ένα λόγο όταν του έρχόταν στό στόμα. "Ετσι τά είχε χαλάσει και μέ τό Μέγερμπερ όταν μία μέρα είπε ότι ό μουσικός πλήρωνε τίς έφημερίδες για νά τόν πνεύσωνε και για νά προπαγανδίζουε τό άνέβασμα τών έργων του.

Γιά τό Μπερλιόζ έλεγε ό Χάινε ότι ήταν αναντίρρητα ό πιό μεγάλος ό πιό πρωτότυπος μουσικός πού χάρισε ή Γαλλία στόν κόσμο. «Η μεγαλοφία, γράφει, του νεαρού αυτού γάλλου μάεστρου φτάνει του Μπετόβεν, καμιά φορά μάλιστα την ξεπερνάει σέ τρέλλα και ένθουσιασμό». "Αυτόσο καμιά φορά βρίσκει στή μουσική του εκάτι τό πρωτόγονο, για νά μήν πού προκατακλυσμιαό» πού θυμίζει «γυαντιαία εδ-δών ζώνω πού έχουν εκλείψει». "Ο σχέσιος τους ήταν πολύ φιλικός. Στο γάμο του Μπερλιόζ ό Χάινε είχε χρησιμεύσει για μάγυρας. Κι όταν ό ποιητής ήταν πολύ άρρωστος, ό μουσικός πήγε να τόν έπισκεφθεί : «"Α! Μπερλιόζ, ήρθες να με δεις, του είπε ό Χάινε. Πάντα ήσουν πρωτότυπος».

Μέ την πρώτη μέρα πού γνώρισε τό Βάγκνερ, ό Χάινε του δάνεισε χρήματα. "Ακόμα του έβωσε την πρώτη ιδέα για τά έργα του Πίλοο - Φάντασμα, Ταγ-χάυζερ, Λόεγκνερ, Τριστάνος και 'Ιζόλδη, ακόμα και για τόν Πάρισαφελ. Στο Παρίσι, ό Χάινε είχε δημοσιεύσει, για πρώτη φορά στήν «Επιθεώρηση τών δύο κόσμων», μία συλλογή από θρόλους και παραμύθια: "Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και ό θρόλος του 'Ιπτάμενου 'Ολλανδοού» πού τόν βαραίνει ή κατάρα της αλ-ώνιας περιπλάνησης στή θάλασσα και πού μόνο ή πι-στή αγάπη μιας γυναίκας μπορεί να λυτρώσει. "Ήταν ακόμα και ό θρόλος του «'Ιπότη με τόν Κόκκνο» πού χρησιμεύσε για θέμα στό «Λόεγκνερ».

'Ο Βάγκνερ, όταν έφτασε στό Παρίσι σέ ηλικία 26 χρόνων, συνδέθηκε στενά μέ τό Χάινε και, αφού συνεννοήθηκε μαζί του, δανείστηκε τους θρόλους του «Πίλοο - Φάντασμα» και «'Ιπότης με τόν Κόκκνο» για να γράφει τά δύο του μουσικά δράματα. "Αργότερα όμως, όταν έγινε αντισημίτης, άρνήθηκε ότι δημιουργός τών θρόλων ήταν ό Χάινε. Κι ό ίδιος ό ποιητής δέν παρουσίασε ποτέ τά θέματα σάν ολότελα δικά του αλλά τά χειρίστηκε μέ τρόπο τόσο ρωμάντικο, βαθύ και ολότελα προσωπικό πού Ισοδυναμεί με πραγματική δημιουργία. Πρώτη φορά κάτω από την πένα του οι δύο αυτοί θρόλοι παίρνουν τό χαρακτήρα και την άπληξη πού θά παρουσιάσουν άργότερα και σάν μουσικά δράματα.

Τό 1844 ό Χάινε, μετά τό γάμο του με τη νεαρή Ματλιδ, δημοσίευσε μία καινούργια ποιητική συλλογή, την Καινούργια "Ανοιξη, έμπνευσμένη σε μεγάλο μέρος από την αγάπη του στή γυναίκα του. Τό κεντρικό ποίημα της συλλογής είναι ό Ταγχάυζερ πού έβωσε στό Βάγκνερ την πρωταρχική ιδέα για τό δικό του Ταγχάυζερ. Είναι ένα ώρατιο ποίημα πού μάς παραξενεύει μέ την ιδιορρυθμία του και μάς νοητεύει μέ τό σφιχτό δέσιμο της ειρωνείας και της ποίησης.

'Ο Ταγχάυζερ ζει τώρα και έπί τά χρόνια εύτυχισμέ-νους δίπλα στην άρχόντισσα 'Αφροδίτη αλλά μέσα στις χαρές του νιώθει τη νοσταλγία του πόνου. "Όταν σκέ-

πτεται μάλιστα ότι τόσο και τόσο θεοι και ήρωες εί-χαν άποχτηθεί και θ' άποχτούσαν ακόμα την ευνοία της φίλης του, αδηιάζει. "Αποφασίζει λοιπόν να πάει στή Ρώμη και να ζητήσει συγχώρηση από τόν Πάπα Ουρβανό. Τόν πετυχαίνει σε μία λιτανία στους βρό-μους της Αλώνιας Πόλης, πέφτει στα πόδια του, ό Ποντίφηκας όμως άρνείται να τού δώσει την άφεση και τού λέγει ότι οι φλόγες της κόλασης θά τόν βασανί-ζουν αλάνια.

Αυτή είναι ή κεντρική ιδέα του ποιήματος πού ό Χάινε την χειρίζεται με λεπτή εύαισθησία και άνεξάν-τλητο πνεύμα. "Ο 'Ιπότης Ταγχάυζερ γυρίζει στό βονό άπρακτος και πέφτει στό κρεβάτι. "Η άρχόντισσα 'Α-φροδίτη πηγαίνει στην κουζίνα να τού έτοιμάσει την σούπα του. Τής διηγείται έπειτα τό ταξίδι του και έ-πειδή ή σκληρότητα και ή έλλειψη κατανόησης της 'Εκκλησίας τόν κάνουν να μετανιώσει για τό διάρμηά του, λέγει στήν 'Αφροδίτη ότι πήγε στην 'Ιταλία γιατί είχε να κανονίσει κάτι ύποθέσιος στή Ρώμη. «Στή Ρώ-μη συνάντησα και τόν Πάπα πού σόστέλει τά σέβη του, ώραια μου φίλη!» 'Ο συμβολισμός του κομιατιού είναι ολόφανερους. Πίσω κάτω' ό ποιητής κριτικαίει με χάρη και άφάνταστη έφευρετικότητα. Βάζει στό στόμα του Ταγχάυζερ λεπτές και σπινθηροβόλες ειρω-νείες σχετικά με τη γερμανική ποίηση και τό λάο της Βαϊμάρης πού κλαίει άπαρηγόρητα γιατί «ό Γκαίτε πέθανε και ό 'Εκκερμαν είναι ακόμα ζωντανός».

Αυτή είναι ή πρώτη ύλη του Ταγχάυζερ. 'Ο Βάγ-κνερ όμως πού δέ δευμεύτηκε ποτέ από κανενός είδους εύγνωμοσύνη, δέν άσφησε εύκαιρία πού να μη χτυπήσει τούς 'Εβραίους. Τούς θεωρούσε ράτσο συμφερνοτλό-γαν και ακόμα άνίκανους για προσωπική έπίσηση. Και για νά δείξει τη φοβηρή του έμπάθεια στό Χάινε, πού όστόσο ποτέ δέν τόν είχε πειράξει όπως πειράζε-τούς άλλους, όταν δημοσιεύτηκε ή ποιητική του συλ-λογή «Ρομαντέρ», ή τρίτη άφιδα της ποιητικής του δόξας, όπως τήν είχαν όνομάσει, ό Βάγκνερ δήλωσε περηφανα ότι ήταν ένας από τούς πολύ λίγους Γερμα-νούς πού δέν είχαν άνοιξει αυτό τό βιβλίο.

Γιά τό Χάινε, πατριδα της μουσικής είναι ή 'Ιτα-λία και όχι ή Γερμανία. Στο ταξίδι πού έκανε νέος στήν 'Ιταλία, πριν έξορισθεί στή Γαλλία, τού έκανε έν-τόπιση πώς μεταμορφώνονται οι 'Ιταλοί και οι 'Ιταλί-δες με τό άκουσμα της μουσικής στήν 'Όπερα. «Οι διαδοχικές μελωδίες, γράφει, έμπνουν με» στήν ψυχή του μία σειρά από αισθήματα, άναμνήσεις, πόνους και θλίψεις πού όλα ζωγραφίζονται από μία στιγμή στήν άλλη στήν κάθε κίνηση τών χαρακτηριστικών τους, στό κοκκίνισμά τους, στό χλωμιασμά τους, και στα μάτια τους προπάντων». "Υπάρχουν, λέγει και σ' άλλες χάρες μεγάλοι μουσικοί πού χαρίζουν στόν κό-σμο ώραια έργα, λαός όμως μουσικός πουθενά άλλου. «Κι αν μάλιστα ξεζεταίει κανείς προσεκτικότερα τά καλλιτερα κομιατία πού μάς δίνουν οι δικοί μας μου-σικοί τού Βορρά, θά βρει μέσα σ' αυτά τόν ήλιο της 'Ιταλιας και ή μωραδία τών πορτοκαλιών της και θά ίβει ότι άνήκουν πολύ πού λίγο στή Γερμανία παρά στήν 'Ιταλία, την πατριδα της Μουσικής».

Στό Παρίσι γνώρισε ό Χάινε τό Ροσσίνι πού ή αυ-τόν μιλάει με πολύ θαυμασμό. Είχε περάσει μία δε-καετία πού ό Ροσσίνι δέν είχε γράψει κανένα καινούρ-γιο έργο και αυτό ήταν για τό Χάινε ή άσφοδότερη άπόδειξη της μεγαλοφίας του. Πιστεύει ότι, σάν φθά-σουν στό κορυφωμα της τελειότητάς τους, οι μεγαλο-

φύτες λυτρώνονται πιά από κάθε φιλοδοξία και με ό-
πόλυτη Ικονοποίηση, αποσύρονται σε άλλες ασχολίες,
όπως έκανε και ό Σαίξπηρ πολύ νέος.

Στό Παρίσι είχε ακόμα γνωρίσει ό Χάϊνε τό Βιτσέν-
το Μπελλίνι. Ή κομψή, περιποιημένη και κάπως έξε-
ζητημένη εμφάνισή του έμοιαζε με τή μουσική του.
«Ολόκληρο τό είναι του είχε ένα ύφος άναστεναγμοί
en escarpins». Τό φριζαρισμένο του κεφάλι και πιά
πολύ τό ρόδινά του μάγουλα δέν άρεσαν στό Χάϊνε
πού προτιμούσε πάντα τό χρώμα του θανάτου ή του
μαρμάρου. Τόν κορόϊδεσε ακόμα για τά φριχτά του
γαλλικά, «τόσο άθλια όπως θά μπορούσε νά τά μιλάει
κανείς στην Άγγλία».

Όταν όμως τόν σχετίστηκε συχνότερα είδε πώς ή-
ταν χαρακτήρας άγνό, «ψυχή καθαρή και χωρίς κη-
λίδα», άφελής και άνοιχτόκαρδος, όπως είναι όλοι οι
μεγαλοφυσείς. Συχνά τόν πείραζε ό Χάϊνε λέγοντάς
του ότι όλοι οι μεγαλοφυσείς πεθαίνουν άνάμεσα στό τρι-
άντα και στό τριανταπέντε και ό Μπελλίνι, άν και δέ
τό πίστευε ότι ήταν μεγαλοφυΐα, τρόμαζε και, για κα-
λό και για κακό, έκανε με τά δυό δάχτυλα ύψωμένα
τό σημείο του έξορκισμού. Και πραγματικά ό Μπελ-
λίνι πέθανε 34 χρόνων.

Ό μουσικός όμως πού σαγήνευσε περισσότερο από
όλους τό Χάϊνε είναι ό μεγάλος βιρτουόζος του βιο-
λιού και συνθέτης Νικόλο Παγκανίνι. Τόν είχε γνωρί-
σει στό Άμβούργο και οι έντυπώσεις του από μία ου-
ναυλία του του έμπνεύσανε μερικές από τίς λαμπρό-
τερες σελίδες του. Άκούοντας τή μουσική του, ό Χάϊνε
τόν βλέπει μπροστά του νά παίρνει διάφορες μορφές
από τήν περασμένη του περιπετειώδη ζωή : γίνεται

νεαρός κοντά σε νεαρή σινορίνα όταν παίζει έλαφρό,
άγαντρο κομμάτι, γίνεται δολοφόνος πού τή μαχαιρώνει
όάν παίζει ένα σκέρτσο τρομαχτικό, τόν βλέπει μέσα
στή φυλακή του νά τόν παραστέκει ό διαβόλος και νά
του χαρίζει τήν πρωτόφανη τεχνική του τήν ώρα πού
έκτελεί ένα σατανικό καπρίτσιο του, τόν βλέπει καλό-
γερο ξεραγκιανό, όταν παίζει βίαιο κομμάτι πού κατα-
λήγει σε ήρεμες λυτρωτικές φράσεις και τέλος στό δ-
κουσμα ενός ώραίου και νοσταλγικού άνταντε τόν ά-
τενίζει φωτοστεφανωμένο με δόξα και με τό χαμόγελο
τής χαράς του έξιλασμού στην όψη.

Έκτός από τούς μουσικούς πού αναφέραμε, ό Χάϊ-
νε δέν έτυχε ή δέ ζήτησε νά γνωριστεί με άλλους, άν
και πολλοί, εκτός από τό Σουμπερτ τόνισαν τραγούδια
του, όπως ό Μέντελσον, ό Μπράμς, ό Λέβι με τό δρα-
ματικό του Πρίγκιπα Όόάφ, ό Γκρήγκ και πολλοί
άλλοι λιγώτερο γνωστοί. Ίσως ή μουσική νά μη τόν
συγκίνησε ποτέ όση καθαρή μουσική αλλά μόνο στη
σχέση της με τήν ποίηση, ίσως πάλι τό άκουσμα τής
άληθινής μουσικής νά τάραζε τή δική του «εσωτερική
μουσική» πού τροφοδοτούσε τήν άθάνατη ποιητική δη-
μιουργία του.

Τήν επίτομια πλάκα του Χάϊνε στη Μονμάρτη
στολλίζει ή προτομή του ποιητή, από κάτω μία χρυσή
πεταλούδα, σύμβολο τής άθάνατης ψυχής, μία λύρα
με ένα στεφάνι από ρόδα και στις τρεις πλευρές από
ένα τετράστιχο του. Τό μεσαίο γράφει :

Μήπως στην έρημιά βρεθώ
θαμένος από ξένο χέρι
Ή μή στην άμμο άναπαυθώ
Κοντά στής θάλασσα τ' άγέρι ;